

سخن سردیس

تحولات دنیای کنونی در برگیرنده ویژگی‌هایی است که نیاز به رویکرد اخلاقی در حرفه‌های مختلف را ضرورتی اجتناب‌ناپذیر ساخته است. مسائلی که به درستی اعمال و تصمیمات در مراقبت‌های بهداشتی و درمانی می‌پردازد، روز به روز در حوزه خدمات سلامت اهمیت بیشتری می‌یابد.

شتاب فزاینده پیشرفت فن‌آوری‌های زیست پزشکی در دهه‌های اخیر، با افزایش گرایش به مباحث اخلاقی همراه گردیده است. پرستاران هر روزه در محیط کاری خود در حال کشمکش با انواع گوناگونی از تنش‌های روحی هستند. در این میان، پریشانی اخلاقی بر تمام ابعاد زندگی حرفه‌ای و شخصی آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

پرستاران یکی از مهم‌ترین گروه‌های ارائه‌کننده خدمات بهداشتی و درمانی در کلیه سطوح دسترسی می‌باشند. کما این‌که از حیث تعداد شاغلین حرف پزشکی هم بیشترین آمار را به خود اختصاص می‌دهند. در حقیقت بدنه نظام سلامت را باید متشکل از این گروه دانست.

در حال حاضر، رویکرد مبتنی بر نظارت سازمانی می‌رود تا جای خود را به رویکرد توسعه صلاحیت‌های حرفه‌ای بسپارد. پیش‌فرض این رویکرد آن است که افراد واجد صلاحیت و فضیلت الزاماً عملکرد صحیح دارند که می‌تواند به توسعه سازمان و انجام خدمات حرفه‌ای کمک کند. در این میان آنچه بیش از هر چیز دیگر در عملکرد حرفه‌ای تأثیر می‌گذارد انجام کارهای صحیح یا مقیدبودن به اخلاق حرفه‌ای است. اخلاق حرفه‌ای فضیلتی است که در صورت به دست آوردن آن، رفتارها در جهت تعالی و کمال هدایت می‌گردد. در این بین آموزش اخلاق پرستاری یکی از حوزه‌های مغفول‌مانده نظام سلامت است که باید مورد توجه و اهتمام قرار گیرد.

پرستاری پیش از آن‌که به عنوان یک حرفه معرفی شود، از چنان قداستی برخوردار است که جایگاه رفیع آن را فقط می‌توان در حوزه اخلاق و عرفان جستجو کرد.

برخلاف این تصور غالب که محور مباحث اخلاقی در نظام سلامت را در حرفه پزشکی می‌داند، باید بر این نکته تاکید ورزید که بدون توجه و اهتمام به اخلاق پرستاری نمی‌توان از اخلاق پزشکی طرفی بر بست و به نتیجه‌ای مطلوبی دست یافت.

خدمات سلامت مرهون خدمات پرستاری است و رضایت مردم از کمیت و کیفیت خدمات سلامت، به خدمات پرستاری بستگی دارد. در همین راستا مردم از پرستاران انتظار دارند که جنبه‌های اخلاقی را در حد اعلای آن رعایت کنند و این انتظار و جایگاه ممتاز حرفه پرستاری در نظام سلامت موجب شده که حرفه پرستاری به صورت یک نظام اخلاقی مطرح شود؛ نظام اخلاقی که مرکز ثقل نظام سلامت محسوب می‌شود و ارائه خدمات در این حرفه در چارچوب ارتباط انسانی و آمیخته با عواطف مثبت و عرفان و معنویت صورت می‌پذیرد.

در نگاه اولیه، عملکردها و صلاحیت‌های پرستاری، ممکن است فعالیت‌های بالینی محسوب و از اخلاق مجزا پنداشته شوند، در حالی که عملاً اخلاق و عملکرد بالینی جدا از هم نیستند. پرستاران هنگام تصمیم‌گیری و عمل، نیازمند فضیلت‌ها، اصول اخلاقی و دستورالعمل‌های بنیادی هستند که باید بر اساس آن‌ها تصمیم بگیرند، زیرا آنان پیوسته با مشکلات اخلاقی مواجه می‌باشند. تصمیم‌گیری اخلاقی، عنصر ضروری در امر پرستاری است. اهمیت مراقبت اخلاقی به حدی است که گاهی بر جنبه‌های فنی کار پرستاری برتری می‌یابد، چرا که مهارت‌های ارتباطی ضعیف با میزان رضایت‌مندی کم بیمار، میزان شکایت بیشتر بیمار و افزایش میزان دعاوی ناشی از سوء عملکرد پرستاران همراه است. مهم‌ترین دغدغه و نگرانی در مراکز درمانی، کیفیت ارائه مراقبت است و جستجوی هدف و معنا در کار، برای پرستاران ممکن است بر کیفیت مراقبت از بیماران مؤثر باشد. کارکردن با کمبود کارکنان و نیروی انسانی از نظر اخلاقی برای پرستاران استرس‌زا خواهد بود. برای مقابله با آشفتگی اخلاقی، پرستاران از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های زیستی - روانی خود استفاده می‌کنند، اما با ادامه این شرایط، با درهم‌شکسته شدن منابع مقاومت در پرستاران، پی‌آمدهایی نظیر رضایت شغلی کاهش

یافته و فرسودگی شغلی ایجاد می‌شود، نهایتاً با ادامه‌ی شرایط استرس‌زا، پرستارانی که دچار آشفتگی اخلاقی هستند، بیشتر احتمال دارد که محل کار خود را تغییر داده یا حرفه پرستاری را ترک کنند.

پرستارانی قادر به ارائه مراقبت‌های معنوی هستند که برای این مفهوم ارزش قایل بوده و در رابطه با آن آموزش دیده و توانایی خود جهت ارائه چنین مراقبت‌هایی را باور داشته باشند.

از آن‌جا که پرستاران به دلیل ماهیت حرفه‌شان، ارتباط نزدیکی با بیماران دارند، به نسبت دیگر اعضای تیم درمانی بیشتر مستعد پریشانی اخلاقی هستند. معمولاً پرستاران درد و رنج زیادی را تحمل می‌کنند دچار فشار روانی و مسؤولیت زیادی می‌شوند، مخصوصاً زمانی که بدانند برخی درمان‌ها برای بیماران بیهوده است. آنان اغلب با تردیدهای اخلاقی در انجام مراقبت‌های پرستاری روبرو هستند. در واقع مؤلفه سلامت معنوی پرستاران بر میزان رضایت آن‌ها از مراقبت‌های پرستاری مؤثر است. از این روست که تقاضا برای ظرفیت‌سازی اخلاق سازمانی در سازمان‌های ارائه‌کننده خدمات سلامت به ویژه توسط مدیران این بخش‌ها رو به رشد است. سیاست‌گذاران و ارائه‌کنندگان خدمات سلامت به ویژه پرستاران، نیاز به یک راهنمای جدید عملکرد اخلاقی به منظور راهنمایی آنان در شرایط دشوار نظام ارائه خدمات سلامت دارند.

هرگونه سوء عملکرد حرفه‌ای در حیطه‌های اخلاقی، حقوقی و خدماتی ممکن است آسیب‌های جدی و جبران‌ناپذیر جسمانی، روانی، اجتماعی و اقتصادی را برای شخص پرستار، مددجو، خانواده آن‌ها، جامعه و نظام سلامت به همراه داشته باشد. لذا اتخاذ راهکارهایی جهت کاهش آشفتگی اخلاقی پرستاران، ضروری است از جمله: عضویت پرستاران در کمیته‌های اخلاق بیمارستانی، ایجاد تمهیداتی جهت مشاوره و بیان موقعیت‌های استرس‌زای اخلاقی و آموزش راهبردهای مقابله‌ای با پریشانی اخلاقی می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد، زیرا در تمام دنیا قوانین حرفه‌ای از طریق کدهای اخلاق حرفه‌ای اختصاصی آن رشته تدوین می‌شوند.

کد اخلاق حرفه‌ای چارچوب عملکردی مشخصی را برای اعضای حرفه فراهم می‌آورد که نظام کنترل و نظارت را قادر می‌سازد تا عملکرد حرف پزشکی، سوء عملکرد و نوع تخلف‌های انجام‌شده را به صورت قانونمند، منصفانه و علمی تعیین، ارزیابی و پایش نمایند. بر این مبنا تهیه و ارائه یک چارچوب نظارتی بر عملکرد اخلاقی متناسب با فرهنگ اسلامی و ایرانی که متضمن حقوق ارائه‌کننده خدمات پرستاری، مددجو و پاسخگوی نیازهای واقعی آنان بوده و در بخش‌های پژوهش، آموزش و مدیریت نیز کاربرد داشته باشد، ضروری است. در این راستا، ایجاد تمهیداتی جهت مشاوره و بیان موقعیت‌های استرس‌زای اخلاقی و آموزش راهبردهای مقابله‌ای با پریشانی اخلاقی می‌تواند در این زمینه کمک‌کننده باشد. برخورداری از مهارت ارتباطی، اجرای برنامه‌های آموزش مداوم، وجود کمیته اخلاق، بررسی و ارائه گزارش‌هایی از سوءرفتار و عملکرد یا سهل‌انگاری و نیز تلاش در جهت رفع این نقایص ضروری است. در پرتو نظام اخلاق پرستاری باید زمینه‌ای فراهم ساخت که پرستاران در مواجهه با شرایط شغلی، خوب از بد را تشخیص داده و به تصمیم‌گیری اخلاقی بپردازند. ارائه راهکارهای مناسبی که در نتیجه آن مراقبت‌های بهداشتی و درمانی به توسعه فضایل اخلاقی بینجامد، یکی از رسالت‌های اصلی نشریه اخلاق پزشکی است.

سردبیر